

KRISTEN ASPAAS

Generalmajor Carsten Gerhard Bang på Ferstad gård

Ferstad gård på Byåsen ved Trondheim er et av de mest interessante gårdsanlegg fra 1700-årene, som ennå står i sin opprinnelige skikkelse. Den eldre generasjon kjenner gården fra sine søndagsturer, og i våre dager brer bebyggelsen seg mer og mer oppover Byåsen. Derfor kan en skildring av gården og dens byggherre ha sin interesse i Turistforeningens årbok:

Ferstad er en meget gammel gård. Byåsen ble jo tidlig ryddet, og gården er først nevnt i Aslak Bolts jordbok. Navnet kan ikke tydes, det er kanskje laget etter et for lengst glemt mansnavn Færekr. Det er gamle boplasser her. Høyden øst for gården — Ferstadhaugen — blir kalt Slottet, og tradisjonen forteller om en gammel bygdeborg der. Terrengformasjonen tyder på det. Slottsnavnet finnes flere steder knyttet til bygdeborger. Det hevdes også at Slottet er en forkortning av slåtteng, men dette er en usikker tolkning.

I Lysthushaugen rett ovenfor skolen på Munkvoll lå det en gravhaug som nå er rasert. Det var også en gravhaug vest for gården. En av middelalderveiene til Trondheim gikk forbi Ferstad og ned til ferjestedet ved Stavne. Under Lisbet Nypan-prosessen i 1670 ble nevnt en trolldomskyndig kone, Anna Ferstad.

Storgårdene på Byåsen ble skapt i 1700-årene av de store trandhjemiske kjøpmenn eller embetsmenn. De satte kapitalen i jordeiendom, og de var tilhengere av fysiokratenes lære, grunnlaget for velstand var jordbruk. De drev akerbruk og innførte den nye

Falkenstenplogen, hadde stort husdyrhold for levering av produkter til byen og anla urtegårder og parkanlegg. Denne virksomheten ble støttet av Videnskabsselskabet, og et av tidens slagord var nydyrking.

Carsten Gerhard Bang ble født den 5. april 1756 i Trondheim. Han var sønn av biskop Marcus Frederik Bang og hans tredje hustru, Mette Margrethe Carstensdatter Volquartz. Carsten Gerhard ble student 1772, i 1777 tok han juridisk eksamen, og i 1783 ble han ansatt som kommerseskonsulent i Trondheim med tittel av justisråd. Men i 1788 gikk han

over til militær embetstjeneste. Da Frederik VI som kronprins var her oppe det året, ble Bang utnevnt til major og sjef for Bergkorpset på Røros. I 1797 ble han oberstløytnant, 1803 oberst, og i 1810 ble han generalmajor. Krigsåret 1808 kommanderte han brigaden som lå på Røros. I 1780-årene var den geskjeftige og polemiske Laurids Smith rektor ved Katedralskolen, og i sine brev gir han det trondhjemiske borgerskap det glatte lag. Han skriver bl. a. om Bang: *«Vor gode, gamle Biskop Bang har en Søn, hvis hele Livs Fortjener bestaae i at æde, drikke, spille kort og sove, og vil man endnu lægge dette til, han er Bispens Søn og har giftet sig med en Datter af Fru Lysholm. Altsaa er han en stor Mand. Dette Menneske har fra hans første Studenterdage troet, at det var nok at have en Biskop til Fader, og følgelig agtet Lærdom og Videnskaber for Ting, der ei burde fordres af ham. En Examen juridicum har han, som jeg troer, faaet, og nu burde strax Landets høieste Embeder staae ham aabne.»*

Memoarer og brev må behandles med kritikk, og den skrivende rektors karakteristikk er feil. Bang var en dyktig mann, han var også på tale som stiftamtmand i Trondheim. I 1801 ble han ansatt som

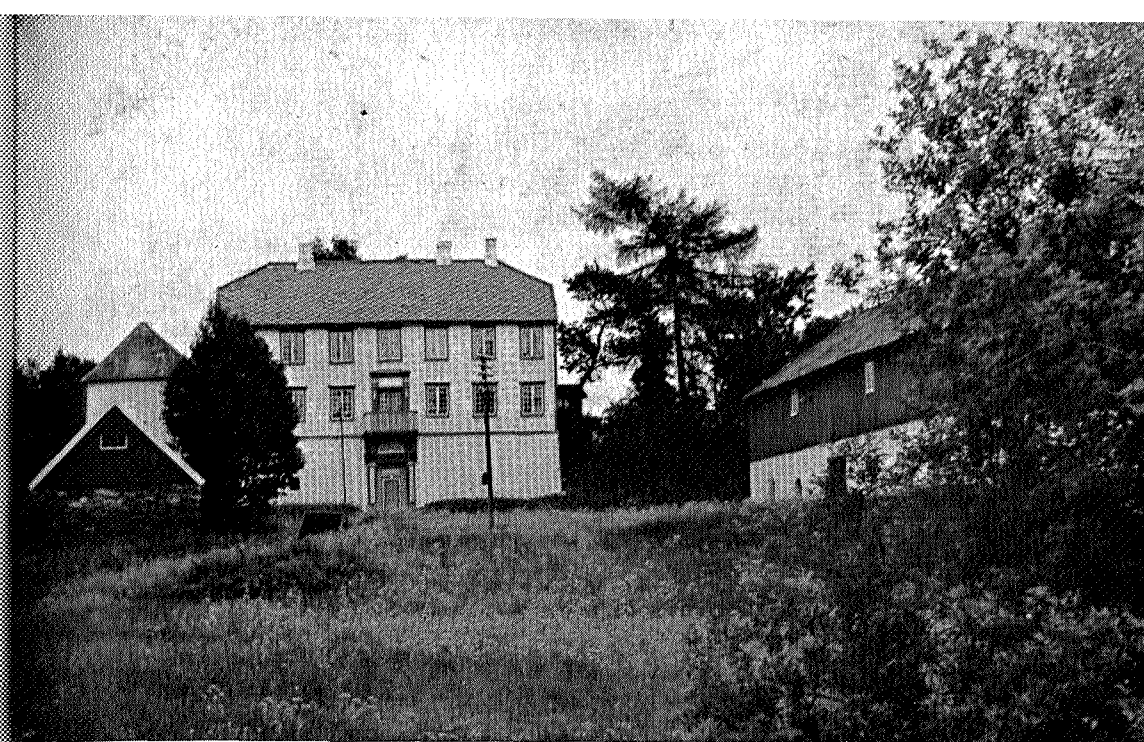
C. G. Bang

«reisende Direktør» ved Røros Kobberværk, og han var medlem av Verkets «Overdirektion» i årene 1801—1826. Denne plassen fylte han med «megen Hæder». I 1826 ble det fattet beslutning om at «Portræterne af Biskop Bang og General Bang tilligemed Generalens Æressabel skulde ophænges i Røros Kirke; men dette blev nægtet af Stiftsdirektionen». Biskop M. F. Bang innviet Røros kirke den 15. august 1784, og hans bilde henger i dag i kirken. Biskopen grunnla forøvrig Ila skole i 1770, så slekten Bangs virke i Trondheim har vi minner om.

Carsten Bernhard Bang var meget dansksinnet, og av den grunn mislikte Carl Johan ham sterkt. Ved arméreduksjonen den 1. januar 1818 gikk generalen av med vartpenger. Han var «Commandeur af Sværd-Ordenen og Ridder af Danebroge», og medlem av Videnskabselskabet og det svenske Krigsvetenskaps Academi.

Her skal vi se nærmere på general Bangs virksomhet på Byåsen. Som nevnt ble han i 1782 gift med Sara Marie Lysholm, datter av Hofagent Broder Brodersen Lysholm og Catharine Meincke Lysholm. Hans svigermor, Hofagentinden, som bygde Havsten i 1772, skjøtet i 1783 Ferstad til Carsten Gerhard Bang, og han ble samme året også eier av Ferstadaune. Disse to eiendommene hadde før tilhørt Hospitalet og Vor Frue kirke. Den forsvunne gården Ferstadaune har visstnok ligget der Storhaugplassen nå er. Bang slo disse eiendommene sammen, og han ble senere også eier av Uгла og Lian. I 1795 oppførte Bang de herskapelige bygningene, som ennå står på Ferstad. Gammel tradisjon forteller at generalen elsket gården, han tørrla myrer, nytt land ble lagt under ploegen, og møllebruk, kvern og stampe ble bygd på Uгла. Sør for gården måtte man grave en ulvegrav, det forteller litt om rovdyrplagen før i tiden. Graven er nå borte, len lå like ved Gråkallbanelinjen. Munkvoll og Ferstad hadde felles vannverk i Lianvannet og Haukvannet, den gamle veien mellom vannene kalles ennå Vannrenna.

Ferstad har to gårds plasser, rundt den øvre er hovedbygning, stabbur, vognremiser og bårstue, den nedre har fjøs, stall, brennevinsbrenneri og låve. Brenneriet er vel et av de få gårdsbrennerier som ennå står igjen, og låven hadde tårn og klokke som på Lade gård. Ferstad var et meget kostbart anlegg, særlig murene, de ble forøvrig

Ferstad hovedgård

murt av slavene fra Slaveriet. De ble ofte brukt til slikt arbeid. General Bang brukte nok sin part av de Lysholmske penger på Ferstad.

Et nærmere studium av gårdsanlegget lønner seg, for det er et av de mest interessante i Trondheims omegn. Innkjørselen til gården går gjennom en innstrammet allé, som fører fram til to stabbur. Det ene av dem var general Bangs kontor. Gårdsanlegget er symmetrisk, og hovedaksen er veien mellom stabburene. Grupperingen rundt et «inntun» og et «uttun» er uvanlig i Trøndelag. Portalen på hovedbygningen er noe av det beste i trøndersk Louis XVI-stil, den har utskårne festons og livlig dekorasjon. Balkongdøren har den samme portalomrammingen, den er et morsomt innslag, da den viser høydeforskjellen mellom gårdstunet og driftstunet. Det originale balkongrekkverket er dessverre borte. Kjellerdøren er ualminnelig vakker, den har kvadermotiv, meanderbord og portalomramming med joniske pilastre. Den er et vakkert empirarbeid. Hovedbyg-

ningen på Ugla gård skal visstnok opprinnelig ha stått på Ferstad som en slags «Kavalerflygel». Det er naturlig at general Bangs trengt aksiale gårdsanlegg har vært avsluttet med en bygning. Det som støtter denne teorien er de avsneiete gavlene på Ferstad-bygningen, som også Ugla gård hadde, men forholdet er noe usikkert. Den vakre Ugla gård er dessverre borte. Fargene på Ferstad gård var opprinnelig varm gulbrun på hovedbygningen, og stabburene var dypt sinoberrøde. Det var pent både sommer og vinter. Som den står i dag, selv om hovedbygningene er hvitmalt, er Ferstad gård et vakkert monument over den gode trønderske trearkitektur.

Som jeg har nevnt, drev general Bang i ekte 1700-talls ånd stor og nyttig virksomhet på Byåsen med jordbruk, mølledrift, vadmelsstampe og brenneri, og han hadde et stort seteranlegg ute i Byås-allmenningen, den nå gjengrodde Bangvollen. Den ligger i åsen sør for Bangtjern. Storgårdene holdt fram med den gamle, tradisjonsrike norske seterdriften, en gammel halvnomadetilværelse. Ordet seter betyr bosted, men i en friere betydning enn vår bruk av ordet. Generalen selv har nok ofte vandret utover den gamle allmenningsveien på seterbesøk og på jakt- og fisketurer.

I 1815 overtok Bang Havsten etter sin svigermor, men senere måtte han selge denne gården. General Carsten Gerhard Bang døde på Ferstad den 20. januar 1826, og arvingene solgte hans store eiendomskompleks på Byåsen. Senere har Ferstad gård hatt mange eiere. Ved århundredskiftet var den et kjent sommerpensjonat. General Bangs slekt lever ennå. En av hans sønner, løytnant Broder Brodersen Bang, erindres på Byåsen som en flanerende hverdagsfilosof og livskunstner. Han døde på gården Marken ved Skjellbreia. Den kjente litterat Anton Bang var generalens sønnesønn, og trondhjemmerne av den eldre generasjon husker lege og sanitetskaptein J. S. Bang, en annen kjent borger av slekten. Når man i dag beundrer det vakre gårdsanlegget på Ferstad eller studerer de mosegrodde steinene på møllemuren ved Ugla og de gjengrodde murene på Bangvollen, faller tanken lett på 1700-tallets generasjon, som skapte liv og virksomhet på Byåsen. Og general C. G. Bang er en representativ type fra dette århundre, embetsmann og stor næringsdrivende, en ekte sønn av opplysningstiden.

LITTERATUR

- Stamtavle over Oluf Bangs etterkommere paa sværdsiden. Af F. E. Hundrup. Kjøbenhavn 1875.
- Consul Chr. Thaulow. Personalhistorie for Trondhjems by og omegn. Trondhjem 1919.
- Laurids Smith. Fortrolige brev om Trondhjem og trønderne (1946-utgaven).
- Henr. Mathiesen. Gaarden Ferstad i Strinda og dens eier, general Bang. Adresseavisen 5. mai 1913.
- J. Jervell Grimelund. Ferstad paa Byaasen. Adresseavisen 26. april 1924.
- H. Dahle. Røros Kobberværk. 1644—1894. Trondhjem 1894.
- K. Aspaas. På gjengrodd setervei. Trondhjems Skiklubs Årbok 1961.